

Syntactic Changes In Qashqai Turkic Due To Contact With Persian

Vol. 14, No. 2, Tome 74
pp. 225-259
May & June 2023

Sadegh Hemmati¹ & Mohammad Dabir-Moghaddam^{2*}

Abstract

Qashqai Turkic is one of the southwestern (Oghuz) Turkic languages which is spoken in the south of Iran. The intense and long-term linguistic contact of Qashqai Turkic with Persian has caused profound changes in its original characteristics at all language levels and its convergence with Persian language is increasing day by day. In this research, in the framework of the code-copying model introduced by Lars Johanson, the syntactic changes occurred in this language as a result of contact with Persian have been studied. Changes in causation strategies, strategies for expressing modality, expressing the verb "have", deletion of genitive case marker of the possessor in a genitive-possessive construction, change in the expression of copula and existential verbs, investigation of evidentiality, investigation of newly made compound "belā+possessive suffix", change of case government in some verbs, investigation of the presence of Persian Ezafe, Persian indefinite article and Kurdish definite article in Qashqai Turkic, deletion of the interrogative enclitic *-ml* and change in order of adjective and indefinite article (*bir*) are the items that have been studied in this study. In this research, in addition to re-evaluating the results of previous research about syntactic changes in Qashqai Turkic, some new achievements have also been introduced by investigating and analyzing a written corpus consisting of seven story books and relying on the quantitative data obtained from this investigation.

Keywords: Qashqai Turkic, Syntactic Change, Language Contact, Code-Copying Model, Persian

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

Received: 23 August 2021
Received in revised form: 11 November 2021
Accepted: 26 November 2021

1 M.A. in General Linguistics, Institute for Humanities & Cultural Studies, Tehran, Iran;

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0003-2280-6630>

2. Corresponding Author, Professor of Linguistics, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran; E-mail: dabirmoghaddam@atu.ac.ir;

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-9504-0376>

1. Introduction

Contact-induced change which is traditionally called borrowing, is one of the main types of language change. The rate and extent of this change is directly proportional to the intensity and duration of language contact. Qashqai Turkic, which is one of the southwestern (Oghuz) Turkic languages in Iran, has undergone profound changes in its syntactic structure due to its intense and long-term contact with Persian. In this research, we have identified these changes at the level of simple sentences, and by statistical analysis, we have determined the extent and progress of the changes and also re-evaluated the results of past research in this regard.

2. Literature Review

Researchers who have worked in the field of contact linguistics in Turkic languages have pointed out various syntactic changes that have occurred as a result of their contact with Indo-European languages and especially Iranian languages. Changes in causation strategies, strategies for expressing modality, expressing the verb "have", deletion of genitive case marker of the possessor in a genitive-possessive construction, change in the expression of copula and existential verbs, change in evidential marking role of the suffix *-mİš*, change in pronominal system by newly made compound "belä+possessive suffix", change of verb government of postpositions (case suffixes) in some verbs, investigation of the presence of Persian Ezafe, Persian indefinite article and Kurdish definite article in Turkic varieties of Iran, deletion of the interrogative enclitic *-mİ* and change in order of adjective and indefinite article (*bir*) before nouns are among the changes that have been mentioned. These studies were reviewed here as Soper (1987), Johanson (1998), Özkan & Musa (2004), Csató (2005), Kırıl, F. (2005), Hashemi Zarajabad (2009), Karakoç (2009), Bosnalı (2010), Erfani (2012), Nazari & Routamaa (2012), Sultanzade (2016), Bulut (2016, 2018), Heydari (2019) and Johanson et al. (2020).

3. Methodology

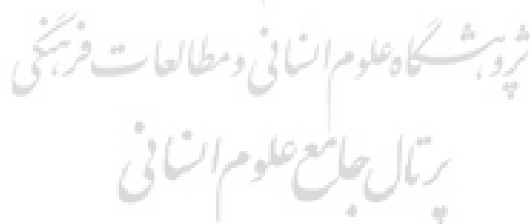
In this study, contact-induced syntactic changes have been identified by examining and analyzing seven story books published in Qashqai Turkic in Iran. The extent and progress of these changes have been also determined by statistical results obtained from counting native and modified structures. The theoretical framework used in this research is the code-copying model introduced by Lars Johanson and applied in a lot of research about contact linguistics in Turkic languages.

4. Results

By examining the corpus and based on quantitative data obtained from counting both native and modified structures, the results of this study can be summarized as follows:

- Despite the native order, the dative object often appears after the verb.
- Following Persian paradigms, two analytic causative constructions have been developed using the verbs *qoy-* (to put) and *ver-* (to give).
- In modals of necessity and possibility, instead of the native morphological strategies, the analytic use of the modal adverb *gäräk* (must) and *bälkäm* (maybe) which appears with the main verb of the clause in optative mood, has been developed. According to a pattern that exists in Farsi, verbs sometimes used in the past tense to refer to irrealis mood. To express the ability, an analytic solution has been developed using the verb *başar-* (to succeed).
- Along with more and more convergence with Persian, a more advanced construction has been developed to express the verb *to have* in Qashqai.
- The presence of Persian Ezafe construction, Persian indefinite article and Kurdish definite article was confirmed with a relatively limited extent.
- In most genitive-possessive constructions, the possessor noun appears without the genitive case marker.

- The verb government of postpositions (case suffixes) in some verbs such as *bašla-* (to start), *soruš-* (to ask), *inan-* (to believe) and *as-* (to hang) has been changed by following the Persian paradigms.
- Copula and existential verbs were used interchangeably with relatively low frequency.
- The evidential marking role of the suffix *-mlš* in Qashqai Turkic has been lost under the influence of Persian and this suffix is used to express the perfect aspect. In addition, a copied analytic construction is also developed to express evidentiality using *demä ki* (Don't say that...).
- Qashqai pronominal system has been changed by a newly made compound "*belä*+possessive suffix" following Persian pronominal system.
- The interrogative enclitic *-ml* has been disappeared and replaced by a rising intonation at the end of sentence.
- The order of adjective and indefinite article (*bir*) before nouns has been changed.

دوماهنامه بین‌المللی

د ۱۴، ش ۲ (پیاپی ۷۴)، خرداد و تیر ۱۴۰۲، صص ۲۲۵ - ۲۵۹

مقاله پژوهشی

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223081.1401.0.0.124.6>

تغییرات نحوی صورت‌گرفته در ترکی قشقایی در اثر تماس زبانی با فارسی

صادق همتی^۱، محمد دبیرمقدم^{۲*}

۱. کارشناس ارشد زبان‌شناسی همگانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران.

۲. استاد زبان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۱

چکیده

ترکی قشقایی از زبان‌های ترکی جنوب‌غربی (اُغوز) است که در جنوب ایران به آن تکلم می‌شود. تماس زبانی شدید و طولانی‌مدت ترکی قشقایی با فارسی باعث شده است تا این زبان در همه سطوح زبانی دچار تغییراتی عمیق در مشخصه‌های بومی خود شود و همگرایی آن با زبان فارسی روز به روز افزایش یابد. در این تحقیق در چارچوب مدل کپی رمز که توسط لارس یوهانسون معرفی شده، به تغییرات نحوی ایجادشده در این زبان در اثر تماس با زبان فارسی پرداخته شده است. تغییر در راهکارهای سببی‌سازی، راهکارهای بیان مقوله و جهت، بیان فعل «داشتن»، حذف پسوند اضافی در ترکیب‌های اضافی - ملکی، تغییر در بیان افعال ربطی و وجودی، بررسی مقوله گواه‌نمایی، بررسی ترکیب نوساخته «پسوند ملکی + *belä*»، تغییر پس‌اضافه تحت حاکمیت برخی افعال، بررسی حضور ساخت اضافه فارسی، نکره فارسی و معرفه کردی در ترکی قشقایی، حذف پی‌بست پرسشی‌ساز *mi*- و تغییری که در ترتیب صفت و حرف تعریف نکره (*bir*) پدید آمده است، از جمله مواردی است که در این پژوهش مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته‌اند. در این تحقیق با بررسی و تحلیل بیکره‌ای نوشتاری متشکل از هفت کتاب داستان و با تکیه بر آمار به‌دست‌آمده از این بررسی، علاوه بر ارزیابی مجدد ادعاهای پژوهش‌های پیشین در زمینه تغییرات نحوی پیش‌آمده در ترکی قشقایی، دستاوردهای جدیدی نیز معرفی شده است.

واژه‌های کلیدی: ترکی قشقایی، تغییر نحوی، تماس زبانی، مدل کپی رمز، فارسی.

E-mail: dabirmoghaddam@atu.ac.ir

نویسنده مسئول مقاله:

۱. مقدمه

تماس زبانی شدید و طولانی مدت ترکی قشقایی با فارسی باعث شده است تا این زبان در همه سطوح زبانی دچار تغییراتی عمیق در مشخصه‌های بومی خود شود و همگرایی آن با زبان فارسی روز به روز افزایش یابد. در این تحقیق در چارچوب مدل کپی رمز^۱ معرفی شده توسط یوهانسون^۲ (2002) به بررسی تغییرات نحوی ایجاد شده در زبان ترکی قشقایی در اثر تماس با زبان فارسی پرداخته شده است. این تغییرات علاوه بر این که شامل تغییرات شناسایی شده در پژوهش‌های پیشین در رابطه با ترکی قشقایی و دیگر گونه‌های ترکی ایران می‌شود، تغییرات جدیدی را نیز که برای اولین بار معرفی می‌شوند، دربر می‌گیرد. پیکره‌ای که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته، متشکل از هفت کتاب داستان است که به زبان ترکی قشقایی منتشر شده‌اند. مشخصات این کتاب‌ها به قرار زیر است:

[DS]^۳ خجسته شورباخورلو، ج. (۱۳۹۵). *دوغرو سؤزلر*. بوشهر: یاشیل آما.

[AQ] رضایی رحیمی، ش. (۱۳۹۳). *آبی قولو*. تهران: تکدرخت.

[QM] کاظمی کرانی، ر. (۱۳۹۷). *قشقایی متل‌لری*. بوشهر: یاشیل آما.

[AU] مرادی قره‌قانی، ف. (۱۳۸۷). *آللینجاق اولدوزو (قشقایی تورکجه‌سینه میتیلر)*.

شیراز: نوید شیراز.

[YO] مرادی قره‌قانی، ف. (۱۳۹۱). *یول اوغلو*. شیراز: نوید شیراز.

[MM] مرادی کشکولی، س. (۱۳۸۸). *مهر خاور: ماه مغرب*. شیراز: قشقایی.

[TM] نوروزی چگینی، ن. (۱۳۹۰). *تیلکی متل‌لری آتالار سؤزو*. تهران: تکدرخت.

در این مقاله برای ارجاع‌دهی به مثال‌هایی که از پیکره آورده شده‌اند، نام اختصاری اثر به همراه شماره صفحه در جلوی مثال‌ها ذکر شده است. در این پژوهش تلاش کرده‌ایم با بررسی و تحلیل این پیکره زبانی، انواع مختلف تغییرات نحوی را شناسایی و گستردگی و پیشرفت آن‌ها را تعیین کنیم. لذا این پژوهش در تلاش برای پاسخ‌گویی به دو سؤال اصلی است که عبارت‌اند از:

۱. تغییرات نحوی پیش‌آمده در ترکی قشقایی در اثر تماس زبانی با فارسی شامل چه

مواردی می‌شوند؟

۲. میزان پیشرفت این تغییرات چقدر است؟ یعنی کدامیک از تغییرات در مرحله تنوع قرار دارند؟ کدامیک از تغییرات کامل شده‌اند؟ و تغییراتی که به تازگی شروع شده‌اند کدامند؟ در فرضیه نخست به‌عنوان پاسخی به پرسش اول، تغییر ساخت نحوی در بیان فعل «داشتن»؛ تغییر در بیان افعال ربطی و وجودی (استفاده به جای یکدیگر)؛ و حذف پسوند حالت اضافی در اسم مالک در ساخت اضافی - ملکی را ازجمله تغییراتی می‌دانیم که در ساخت نحوی ترکی قشقایی در اثر تماس با زبان فارسی اتفاق افتاده است. فرضیه‌ای که برای پاسخ به پرسش دوم در نظر داریم این است که پیشرفت این تغییرات نحوی با بسامد وقوع و رواج آن‌ها در پیکره نسبت مستقیم دارد. مطابق با این فرضیه تغییراتی مانند تغییر در ساخت نحوی برای بیان فعل «داشتن» و حذف پسوند حالت اضافی در ساخت اضافی - ملکی در مرحله تنوع قرار دارند و ساخت‌های بومی و تغییریافته در کنار هم و به جای یکدیگر به‌کار می‌روند و تغییری که در بیان افعال ربطی و وجودی به‌وجود آمده، به‌تازگی شروع شده است. در این تحقیق کوشیده‌ایم تا ضمن یافتن پاسخ‌هایی به سؤالات اصلی، ادعاهای تحقیقات پیشین در این زمینه را نیز ارزیابی کنیم.

۲. پیشینه تحقیق

در این بخش مختصراً به مهم‌ترین پژوهش‌هایی که در زمینه تماس گونه‌های ترکی ایران با فارسی انجام شده است، می‌پردازیم. سوپر^۴ (1987)، یوهانسون (1998)، شاتو^۵ (2005) و بولوت^۱ (2018) معتقدند که زبان‌های ترکی فاقد فعلی جداگانه برای بیان «داشتن/ صاحب بودن» هستند و برای بیان این فعل از ترکیب ساخت ملکی و صفت‌های *var* و *vox* (موجود و ناموجود) استفاده می‌کنند. این پژوهشگران به تغییری که در این ساخت نحوی در برخی از گونه‌های ترکی ایران ازجمله ترکی قشقایی تحت تأثیر زبان فارسی اتفاق افتاده است، اشاره کرده‌اند. یوهانسون (1998) در رابطه با ترکی آذربایجانی در تبریز و بولوت (2018) در مورد

گونه‌های ترکی در آذربایجان، آناتولی، عراق و ایران معتقدند که در این گونه‌های ترکی مفعول به‌ای/ برایی^۷ اغلب در جایگاه پس از فعل ظاهر می‌شود. آن‌ها این تغییر را ناشی از نوعی کپی بسامدی از الگوی کنارهم‌قرارگیری اجزای جمله در فارسی گفتاری و کردی می‌دانند.

یوهانسون (1998) معتقد است که ترتیب قرارگیری صفت و حرف تعریف نکره قبل از اسم در ترکی آذربایجانی در تبریز تحت تأثیر زبان فارسی تغییر کرده است؛ یعنی در حالی که مطابق الگوی بومی زبان‌های ترکی حرف تعریف نکره باید دقیقاً پیش از اسم قرار گیرد، در ترکی آذربایجانی پیش از صفت (ها) ظاهر می‌شود.

هاشمی زرج‌آباد (۱۳۸۷)، عرفانی^۸ (2012) و حیدری (۱۳۹۸) در تحقیقات خود به ساخت‌هایی سببی در ترکی آذری اشاره کرده‌اند که به‌صورت تحلیلی و با الگوگیری از افعال مرکب فارسی مانند «باعث شدن»، «اجازه دادن» و «مجبور کردن» ایجاد شده است. کرال^۹ (2005) و بولوت (2016, 2018) نیز به راهکار دیگری که با الگوگیری از فعل فارسی «گذاشتن» در گونه‌های ترکی ایران و گونه ترکمنی عراق پدید آمده است، اشاره کرده‌اند.

اگرچه در زبان‌های ترکی بیان مقوله وجهیت، غالباً با راهکارهای صرفی (پسونداذایی) انجام می‌شود، اما در اثر تماس با زبان‌های هندواروپایی، راهکارهایی تحلیلی نیز به این زبان‌ها راه یافته است. سوپر (1987)، یوهانسون (1998)، کرال (2005)، بوسنالی^{۱۰} (2010) و بولوت (2016, 2018) به استفاده از ابزارهای غیرصرفی (تحلیلی) در بیان ساخت‌های وجهی ضرورت، احتمال، توانایی، میل و آرزو و شرط در گونه‌های ترکی ایران اشاره کرده‌اند.

ساخت اضافه فارسی نیز ساختی نحوی است که در پژوهش‌های یوهانسون (1998) عرفانی (2012)، نظری^{۱۱} و روتاما^{۱۲} (2012) و بولوت (2018) راه‌یابی آن به گونه‌های ترکی ایران از جمله خلیج، آذربایجانی، ترکمنی و سنقری گزارش شده است.

یوهانسون (1998) و کرال (2005) همچنین از کاربرد نکره فارسی در گونه‌های ترکی خلیج و قشقایی خبر داده‌اند. بولوت (2018) نیز کاربرد حرف تعریف معرفه‌ساز کردی Aka- را در ترکی قشقایی گزارش کرده است.

بولوت (2018) به تغییری که در ساخت ترکیب اضافی - ملکی در گونه‌های ترکی ایران تحت تأثیر زبان فارسی به‌وجود آمده، اشاره کرده است. در نتیجه این تغییر، اسم مالک در

ترکیبات ملکی ساخته شده با اسامی شخصی، اسامی خویشاوندی و ضمائر مبهم، بدون پسوند حالت اضافی ظاهر می شود.

اوزکان^{۱۳} و موسی^{۱۴} (۲۰۰۴) بر این باورند که در زبان های ترکی هر فعل بر اسمی که پسوند حالت به خصوصی گرفته است، حاکمیت می کند. آن ها معتقدند که در برخی زبان های ترکی، پسوندهای حالت تحت تأثیر تماس زبانی تغییر کرده است. این پژوهشگران به تغییری که در پس اضافه تحت حاکمیت فعل «تبریک گفتن» در ترکی قزاقی تحت تأثیر زبان روسی اتفاق افتاده، اشاره کرده اند. سولطانزاده^{۱۵} (۲۰۱۶) نیز که در پژوهشی به تفاوت حاکمیت فعل هایی مانند «پرسیدن» و «آویختن» در زبان های ترکی آذربایجانی و استانبولی پرداخته، معتقد است که تغییر در حالت دهی این افعال در ترکی آذربایجانی ممکن است در نتیجه کپی رمز از زبان های محلی ایرانی به وجود آمده باشد.

در تحقیقات یوهانسون (۱۹۹۸) و کاراکوچ^{۱۶} (۲۰۰۹) به تغییراتی که در گونه های ترکی ایران در بیان افعال وجودی^{۱۷} و ربطی (استفاده به جای یکدیگر) اتفاق افتاده، اشاره شده است. بنابر ادعای آن ها این تغییرات با الگوبرداری از نقش دوگانه فعل ربطی فارسی یعنی «هست/است» که هم به عنوان فعل ربطی (بودن) و هم فعل وجودی (وجود داشتن/وجود بودن) کاربرد دارد، اتفاق افتاده است.

یوهانسون (۱۹۹۸) و یوهانسون و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند که نقش گواه نامایی^{۱۸} پسوند -*mlš*^{۱۹} در گونه های ترکی ایران تحت تأثیر زبان فارسی از بین رفته است و این پسوند برای بیان نمود کامل مورد استفاده قرار می گیرد.

بولوت (۲۰۱۸) از ساخت ضمیری بی قاعده ای^{۲۰} یاد کرده است که در گونه های ترکی عراق، شمال غرب، مرکز و جنوب ایران بر پایه ستاک *bilä-* ساخته می شود. به عقیده او این ستاک که معنای واژگانی نامعلومی دارد، تنها با ضمائر ملکی و نشانگرهای حالت مفعولی به ای/برای، رایبی^{۲۱}، ازی^{۲۲} و وسیله ای^{۲۳} و پس اضافه *için* (به معنای برای/به خاطر) ترکیب می شود.

در تحقیقات سوپر (۱۹۸۷)، یوهانسون (۱۹۹۸) و بولوت (۲۰۱۸) به حذف پی بست پرسشی ساز *-ml* و جایگزینی آن با نواخت خیزان جمله در گونه های ترکی ایران هم اشاره

شده است.

۳. مبانی نظری و روش‌شناسی تحقیق

قشقای‌ها از عشایر کوچ‌نشین ایرانند که در جنوب و جنوب‌غربی کشور در استان‌های فارس، اصفهان، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان، چهارمحال و بختیاری و بوشهر سکونت دارند. امروزه بیشتر قشقای‌ها کوچ‌نشینی را رها کرده و در شهرها و روستاها ساکن شده‌اند. وبسایت اتنولوگ^{۲۴} جمعیت قشقای‌ها را در سال ۲۰۱۹ در حدود ۱۰۹۱۰۰۰۰ نفر تخمین زده است.

شاتو و دولخواه^{۲۵} (۲۰۱۴) معتقدند که همه قشقای‌ها دوزبان‌های ترکی - فارسی هستند. یوهانسون (۱۹۹۸) نیز بر این باور است که در شرایط اجتماعی - زبانی ایران، می‌توان گفت که دوزبانگی در بین همه ترکان ایران (حداقل در بین مردان) پدیده‌ای معمول است، اما آن‌ها معمولاً هر چقدر هم که تحصیل کرده باشند به زبان مادری‌شان نمی‌خوانند و نمی‌نویسند. او (همان) رشد سوادآموزی و ارتباطات را از عوامل گسترش فارسی‌شدگی^{۲۶} در بین گونه‌های ترکی ایران می‌داند.

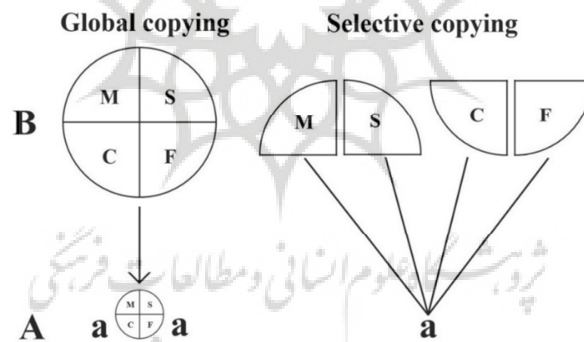
دبیرمقدم (۱۳۹۲، ص. ۲۶) معتقد است که «آنچه در تعیین ترتیب واژه به‌منزله راهبردی برای رده‌بندی زبان‌ها اهمیت دارد، ترتیب هسته و وابسته نسبت به یکدیگر است». به عقیده کامری^{۲۷} (۱۹۹۷) زبان‌های ترکی دارای ساخت نحوی چپ‌انشعابی^{۲۸} (هسته‌پایانی) است. یوهانسون (۱۹۹۸) نیز زبان‌های ترکی را دارای الگوهای هسته - پایانی^{۲۹} و زبان فارسی را دارای الگوهای هسته - آغازی^{۳۰} می‌داند. او همچنین معتقد است که اگرچه هر کدام از زبان‌های ترکی و ایرانی نماینده رده‌های متفاوت زبانی‌اند، اما تماس طولانی‌مدت و شدید آن‌ها باهم در برخی مناطق باعث شده است تا همگرایی رده‌شناختی^{۳۱} قابل ملاحظه‌ای پیدا کنند. یوهانسون و همکاران (۲۰۲۰) بر این باورند که برخوردهای زبانی در برخی گونه‌های ترکی گاهی آن‌قدر شدید و طولانی‌مدت بوده است که باعث شده است تا ساختارهای دستوری آن‌ها با الگوگیری‌های قابل ملاحظه‌ای از ساخت زبان‌های غیرترکی توسعه یابد. برای مثال در این رابطه آن‌ها به تأثیر زبان‌های اسلاوی بر روی زبان کارائیم و تأثیر زبان فارسی بر ترکی

قشقایب اشاره کرده‌اند. این پژوهشگران همچنین معتقدند که ایرانی‌شدگی^{۳۲} ترکی قشقایب در جنوب ایران در دهه‌های اخیر بیشتر بروز کرده است.

پیامدهای حاصل از تماس (برخورد) زبانی بسیار گسترده‌اند. مدرسی (۱۳۹۰، ص. ۱۰۹) معتقد است که طبیعی‌ترین و معمول‌ترین پیامد در همه برخورد‌های زبانی، قرض‌گیری یا رد و بدل شدن عناصر زبانی است. در حوزه مطالعات زبان‌شناسی تماس به جای قرض‌گیری اصطلاحات زیادی توسط زبان‌شناسان به کار رفته است. نفوذ^{۳۳}، انتقال^{۳۴}، تداخل^{۳۵} و هم‌تاسازی^{۳۶} از جمله این اصطلاحات هستند. یوهانسون (2002, p. 8) معتقد است که تعدادی از اصطلاحات پایه‌ای که در زبان‌شناسی تماس سنتی به کار گرفته می‌شوند، استعاره‌هایی را القا می‌کنند که موجب انحراف تحلیل‌ها در پدیده‌های حاصل از تماس زبانی می‌شوند. او اصطلاح قرض‌گیری^{۳۷} را از همین موارد می‌داند. یوهانسون (ibid) معتقد است که در تماس زبانی در واقع هیچ عنصری قرض گرفته نمی‌شود، زیرا از زبان وام‌دهنده^{۳۸} هیچ چیز کاسته نمی‌شود و زبان وام‌گیرنده^{۳۹} نیز چیزی را به دست نمی‌آورد که دقیقاً با اصل خود در زبان وام‌دهنده یکی باشد. یوهانسون (2008) «کپی کردن»^{۴۰} را اصطلاحی می‌داند که همه اصطلاحات پیشین از جمله قرض‌گیری، نفوذ، انتقال، تداخل و هم‌تاسازی را پوشش می‌دهد و از این جهت انتخاب شده است تا تأکید شود که کپی‌ها مطابق با تعریفشان، هیچ‌گاه با الگوهای اصلی خود یکسان نیستند.

در این‌جا به‌طور خلاصه به معرفی چارچوب نظری پژوهش یعنی مدل کپی رمز می‌پردازیم. مطابق با این مدل، از دو زبانی که باهم در تماس هستند، زبان B زبانی است که از نظر اجتماعی غالب^{۴۱} است و بر دیگری برتری دارد و در مقابل، A زبانی است که به لحاظ اجتماعی مغلوب^{۴۲} در نظر گرفته می‌شود (Johanson, 2002, p. 2). در مدل کپی رمز، اصطلاح رمز^{۴۳} به زبان و گونه‌های زبانی مانند گویش^{۴۴}، گویش اجتماعی^{۴۵}، گونه شخصی^{۴۶} و گونه کاربردی (سیاق)^{۴۷} اشاره دارد (Johanson, 2008). در این مدل زبان کپی‌کننده زبان پایه^{۴۸} و زبانی که از آن عناصری (از واحدها^{۴۹} یا ساخت‌ها^{۵۰}) کپی می‌شود زبان الگو^{۵۱} نامیده می‌شود. فرایند کپی رمز می‌تواند یکپارچه^{۵۲} و/یا گزینشی^{۵۳} باشد. در کپی یکپارچه الگویی از رمز B

به همراه تمامی مشخصه‌های ساختاری (شامل مشخصه‌های مادی^۶، ترکیبی^۷، معنایی^۶ و بسامدی^۷) در درون بندی از رمز A کپی می‌شود (Johanson, 2002, p. 9). کپی یکپارچه فرایندی است که غالباً انتقال نامیده می‌شود؛ یعنی واحدهایی مانند تکواژها یا توالی‌ای از تکواژها از رمز الگو به صورت یکپارچه و به عنوان یک کل واحد شامل صورت مادی و مشخصه‌های معنایی، ترکیبی و بسامدی‌شان کپی می‌شوند (Johanson, 2008). عناصری که در کپی یکپارچه هدف کپی واقع می‌شوند می‌توانند تکواژهایی ساده یا مرکب، آزاد یا وابسته باشند و یا شامل یک یا چند واژه باشند (Johanson, 2002, p.11). در کپی گزینشی مشخصه یا مشخصه‌هایی (مادی، ترکیبی، معنایی و بسامدی) از رمز الگو (B) انتخاب شده و در درون واحدهایی از رمز پایه (A) کپی می‌شوند. در نتیجه واحدهایی از رمز A مشخصه‌هایی مادی، ترکیبی، معنایی و بسامدی که نشئت گرفته از الگوهای رمز B است، از خود نشان می‌دهند (ibid, p. 13). در شکل ۱ شمایی کلی از کپی‌های یکپارچه و گزینشی در مدل کپی رمز نشان داده شده است.

شکل ۱: شمایی کلی کپی یکپارچه و گزینشی در مدل کپی رمز (Johanson, 1998)

Figure 1: Synoptic representation of global and selective copying in code-copying model (Johanson, 1998)

علاوه بر کپی‌های یکپارچه و گزینشی، کپی‌های نیز وجود دارند که یوهانسون (Johanson, 2002, p. 9)

18) آن‌ها را آمیخته^۸ نامیده است. این نوع کپی در واقع آمیخته‌ای از کپی گزینشی ترکیبی و حداقل یک کپی یکپارچه است.

۴. بحث و بررسی

۴-۱. کپی‌های نحوی در ترکی قشقایی

در این بخش به بررسی تغییرات/کپی‌های نحوی به وجود آمده در ترکی قشقایی در اثر تماس با زبان فارسی می‌پردازیم. به تغییراتی که در راهکارهای ترکیب کردن بندها در ساخت جملات مرکب به وجود آمده، در مقاله دیگری پرداخته‌ایم.^۹

۴-۱-۱. ترتیب واژه

همانطور که در بخش پیشینه تحقیق ذکر شد، برخی پژوهشگران مدعی هستند که در بعضی از گونه‌های ترکی ایران مفعول به‌ای/برای اغلب در جایگاه پس از فعل ظاهر می‌شود. به نظر می‌رسد که این قضاوت در مورد ترکی قشقایی (مثال ۱ و ۲) نیز درست باشد. با بررسی ما از پیکره ۱۵۶۰ جمله دارای مفعول به‌ای/برای شناسایی شد که میزان فراوانی جملاتی که در آن‌ها مفعول به‌ای/برای پس از فعل آمده، ۹۹۱ مورد و نزدیک به ۶۴ درصد است.

1) *χudaverdi-jnæn ærdævan tezræj etif-di-lær oba-ja*
 Khodaverdi-CONJ Ardavan sooner reach-PST-3PL nomad camp-

DAT

væ jed-di-lær šappur æv-i-næ. (AQ 22)
 and go-PST-3PL Shapur house-POSS.3SG-DAT

‘خداوردی و اردوان زودتر به اوبه (محل اسکان گروه کوچ‌نشین) رسیدند و به خانه شاپور رفتند.’

2) *fouræn bir namæ jaz-du daju-su*
 immediately one letter write-PST.3SG uncle-POSS.3SG

šæbræŋ æjjar-a. (MM 38)
 Shabrang Ayyar-DAT

‘فورا یک نامه برای دایی اش شبرنگ عیار نوشت.’

۴-۱-۲. انواع راهکارهای سببی‌سازی

سببی‌سازی در زبان‌های ترکی عمدتاً صرفی است و با افزوده شدن پسوندهای سببی‌ساز به فعل انجام می‌شود. از مهم‌ترین پسوندهای سببی‌ساز در ترکی قشقایی پسوندهای *dir(t)* - *art*، *t-zir* و *zar(t)* - *sæd* است (مثال‌های ۳ تا ۵). با بررسی پیکره و شمارش راهکارهای صرفی سببی‌سازی، تعداد ۱۸۰ مورد از این راهکار بومی شناسایی شد.

3) *bir jøz-ym-y* *tʃux-art-du-m* *væ je-di-m.*
(TM 39)

one eye-POSS.1SG-ACC go out-CAUS-PST-1SG and eat-PST-1SG
'یک چشمم را درآوردم و خوردم.'

4) *ot-lar dana-si-jnan* *garn-u-nuu*
grass-PL seed-POSS.3SG-INST stomach-POSS.3SG-ACC
doj-zart-du. (AQ 27)
be full-CAUS-PST.3SG

'با تخم علف‌ها شکمش را سیر کرد.'

5) *sæhær jyn tʃal-an-da* *jabuuf gærr-i-si-njn*
morning sun rise-PART-LOC rain old woman-POSS.3SG-GEN
tamdar-uu-nuu *da sæn-æ* *jør-sæd-ær-æm.*
(AU 29)

carpet loom-POSS.3SG-ACC also you (SG)-DAT see-CAUS-FUT-1SG
'صبح وقتی خورشید طلوع کرد، قالی پیرزن باران را هم به تو نشان می‌دهم.'

در پیشینه پژوهش به راهکاری که با الگوگیری از فعل «گذاشتن» فارسی در گونه‌های ترکی ایران و گونه ترکمنی عراق پدید آمده است، اشاره شد. در ترکی قشقایی نیز این راهکار سببی‌سازی که با کپی‌ویژگی‌های ترکیبی و معنایی فعل فارسی «گذاشتن» در فعل ترکی «*qoy-*» ایجاد شده است، با فراوانی قابل توجهی کاربرد دارد (مثال ۶). ۲۹ مورد از این نوع سببی نحوی در پیکره مشاهده شد. همچنین با بررسی پیکره مشخص شد که ساخت تحلیلی دیگری نیز با کپی‌ویژگی‌های ترکیبی فعل «دادن» در فعل ترکی «*ver-*» ایجاد شده است (مثال ۷) که فراوانی نسبتاً کمی دارد. نه مورد از این نوع ساخت سببی تحلیلی در پیکره شناسایی شد.

6) *goj-uy* *ci mæn gujruk-lar-iyuz-ı*
let-IMP.2PL CONJ I tail-PL-2PL-ACC
bir avadʒ-a *bavla-ja-m.* (TM 45)

one tree-DAT tie-OPT-1SG

'اجازه بدهید تا من دمه‌ایتان را به یک درخت ببندم.'

7) *tanur ana-suu ver-di bir iʃæbif al-du-lar.*
 (AQ 53)
 Tanir mother-POSS.3SG give-PST.3SG one goat buy-PST-3PL
 'مادر تانیر داد یک چپیش (بز یکساله) خریدند.'

۳-۱-۴. بیان مقوله و جهت

با بررسی و تحلیل پیکره موجود از ترکی قشقایی ساخت‌های نحوی متفاوتی در بیان هریک از مقولات وجهی شناسایی شد که در ادامه به بررسی آن‌ها می‌پردازیم.

۱-۳-۴. بیان ضرورت

یکی از ابزارهای بومی ترکی قشقایی در بیان وجه ضرورت و اجبار، استفاده از پسوند -*AsI* پس از فعل است (مثال ۸ و ۹). در تحقیقات سوپر (1987) و بولوت (2016) نیز به این راهکار صرفی اشاره شده است. با بررسی ما از پیکره ترکی قشقایی، ۸۵ مورد از این نوع راهکار صرفی بومی مشاهده شد.

8) *dunja-ja jæl-æn bir jyn dæ jed-æsi.* (YO 99)
 world-DAT come-PART one day also go-NEC.3SG

'کسی که به دنیا می‌آید یک روز هم باید برود.'

9) *jad-ijn-da ol-sun ci æslæn*
 memory-POSS.2SG-LOC be-IMP.3SG CONJ never

utʃ-ma-jası-jn. (AQ 26)

fly-NEG-NEC-2SG

'یادت باشد که اصلاً نباید پرواز کنی.'

گفتنی است که پسوند -*AsI* در ترکی قشقایی برای بیان زمان آینده برنامه‌ریزی شده و غیرقطعی نیز به کار می‌رود (مثال ۱۰). مطابق ادعای کرال (2005) این کاربرد وجهی برای زمان آینده در ترکی استانبولی نیز وجود دارد.

10) *cim sæn-ijn noucærlj-ijn-i ed-æsi.* (TM 34)
 who you-GEN service-POSS.2SG-ACC do-FUT.3SG

'چه کسی نوکری تو را خواهد کرد؟'

ترکی قشقایی از راهکارهای تحلیلی هم در بیان وجه ضرورت بهره می‌برد. سوپر (1987) به کاربرد قیده‌های جمله‌ای «باید» و «شاید» در بیان مقولات وجهی ضرورت و احتمال در ترکی

قشقایبی اشاره کرده است. ما در بررسی خود از پیکره ترکی قشقایبی هفده مورد از کاربرد قید جمله‌ای *gäräk* (باید) به همراه فعل اصلی بند در وجه تمنایی مشاهده کردیم (مثال ۱۱). برای بیان شکل منفی ضرورت هم از *gäräk* به همراه شکل منفی وجه تمنایی استفاده می‌شود (مثال ۱۲). در بررسی ما راهکار تحلیلی کم‌کاربردی نیز برای بیان وجه ضرورت شناسایی شد که در آن فعل *labut olmak* (لابد/ناچار بودن) به عنوان فعل بند پایه‌ای که نیازمند یک بند پیرو متمم است، عمل می‌کند (مثال ۱۳). تنها سه مورد از کاربرد این راهکار تحلیلی برای بیان وجه ضرورت مشاهده شد.

11) *sæn jærcæj ad-lar-uu-nu mæn-æ de-jæ-j.* (TM 26)

you have to name-PL-POSS.3PL-ACC I-DAT tell-OPT-2SG

‘تو باید اسم‌هایشان را به من بگویی.’

12) *sæn-ij douran-ij-da jærcæj æjjar o jol vur-an*
you-GEN era-POSS.2SG-LOC should bandit and road hit-PART
ol-ma-ja. (MM 47)

be-NEG-OPT.3SG

‘در دوران تو نباید عیار و راهزن باشد.’

13) *labut-aj tæjammun qıl-æ-j.* (AQ 40)

compelled-COP.1PL Tayammum perform-OPT-1PL

‘مجبوریم تیمم کنیم.’

۲-۳-۱-۴. بیان احتمال

سوپر (1987, p. 85) به کاربرد قید جمله‌ای «شاید» برای بیان احتمال در ترکی قشقایبی اشاره کرده است. او معتقد است که همانند «باید» برای قید جمله‌ای «شاید» نیز فعل جمله در وجه التزامی به کار می‌رود. این راهکار تحلیلی در واقع با کپی ویژگی‌های ترکیبی و معنایی قید جمله‌ای فارسی «شاید» ایجاد شده است. در ترکی قشقایبی قیده‌های *gas bælkæm fajæd* و *gas ki* بدین منظور به کار می‌روند (مثال‌های ۱۴ و ۱۵). اگرچه این قیده‌ها بیشتر با فعل در وجه التزامی به کار می‌روند، اما الزامی در این کاربرد وجود ندارد (مثال ۱۶ و ۱۷). به‌طور کلی با بررسی و شمارش این راهکار تحلیلی در پیکره مورد بررسی، ۲۷ مورد از آن مشاهده شد.

14) *fajæd bir jemæli jurd-da gal-muuf ol-a.* (TM 58)

maybe one food yurt-LOC be left-PART be-OPT.3SG

‘شاید غذایی در یورد (محل اسکان عشایر) باقی مانده باشد.’

15) *at-uw iʃap-dur-a-m bælcæm tez etif-æ-c*
horse-ACC gallop-CAUS-OPT-1SG maybe soon get-OPT-1PL
gæsr-æ. (DS 54)

palace-DAT

‘اسب را بتازانم، شاید زود (به موقع) به قصر برسیم’

16) *de-jær-lær gas o iʃwɣ-muʃ jazzi-ja.* (DS 66)
say-AOR-3PL may s/he go out-PRF.3SG out-DAT

‘می‌گویند (فکر می‌کنند که) شاید او بیرون رفته باشد.’

17) *fajæd bu iʃ bæʃban iʃ-i-dir.* (TM 54)
Maybe this work gardener work-POSS.3SG-COP.3SG

‘شاید این کار، کار باغبان است.’

نکته قابل توجه‌ای که در پیکره ترکی قشقایی به آن برخوردیم این است که همانند الگویی که در فارسی وجود دارد در برخی موارد ممکن است فعل در وجه اخباری و دارای پسوند زمان گذشته باشد، اما به وقوع احتمالی فعل در زمان آینده اشاره کند (مثال ۱۸ و ۱۹). در بررسی ما شش مورد از این نوع کاربرد در پیکره شناسایی شد. در تحقیقات گذشته به این الگوی ترکیبی - معنایی کپی‌شده از فارسی در ترکی قشقایی اشاره‌ای نشده است.

18) *ytʃ ʃyn oba otur-sun, gas ci bu uʃaʃ-uw*
three day nomad group sit-IMP.3SG maybe CONJ this child-ACC
bul-du-lar. (AQ 24)
find-PST-3PL

‘اوبه (گروه کوچ‌رو) سه روز اتراق کند، شاید بچه را پیدا کردند.’

19) *jed-æ-m bir daha fæhr-æ fajæd bir-dæn bir kasubly*
go-OPT-1SG one other city-DAT maybe accidentally one business
ʃir-im-æ ʃæl-di. (QM 3)
attainment-POSS.1SG-DAT com-PST.3SG

‘به شهر دیگری بروم، شاید تصادفاً کسب‌وکاری گیرم آمد.’

۳-۳-۱-۴. بیان توانایی

برای بیان توانایی در ترکی قشقایی ساختی صرفی وجود دارد که با افزوده شدن پسوند

دستوری شده *-Abil*^{۱۰} به فعل ایجاد می‌شود (مثال ۲۰ و ۲۱). با بررسی پیکره ترکی قشقایی ۶۴ مورد از این ساخت صرفی مشاهده شد که معادل ۷۴ درصد از مجموع ساخت‌های صرفی و تحلیلی است.

20) *mæn hatʃan gatʃ-abil-ær-æm.* (TM 26)
I when run-POT-FUT-1SG

‘من کی می‌توانم بدوم؟’

21) *ulduz-u jal-a jizləd-æbil-mæ-n.* (YO 65)
star-ACC hill-DAT hide-POT-NEG.AOR-2SG

‘ستاره را پشت تپه نمی‌توانی پنهان کنی.’

در پژوهش‌های کرال (2005) و بولوت (2018) به راهکار تحلیلی موجود در ترکی قشقایی و سنقری برای بیان توانایی با استفاده از فعل *başarmaq* (موفق شدن) اشاره شده است. این ساخت تحلیلی با کپی ویژگی‌های ترکیبی و معنایی فعل فارسی «توانستن» در فعل ترکی *başarmaq* ایجاد شده است (مثال ۲۲ و ۲۳). فراوانی این ساخت در پیکره مورد بررسی ۲۲ مورد و معادل ۲۶ درصد از کل ساخت‌های بیان توانایی است.

22) *hatʃan baʃar-ar-am uʃ-a-m.* (TM 28)
when succeed-FUT-1SG fly-OPT-1SG

‘کی می‌توانم پرواز کنم؟’

23) *sæn bu jøj fyæ-ji baʃar-ma-n*
you (SG) this green/blue glass-ACC succeed-NEG.AOR-2SG

jætir-æ-n affakü? (QM 18)
bring-OPT-2SG down

‘تو این شیشه سبز/آبی را نمی‌توانی پایین بیاوری؟’

مطابق ادعای کرال (2005) هردو راهکار صرفی و تحلیلی در ترکی قشقایی برای بیان احتمال هم کاربرد دارد. در بررسی ما از پیکره هیچ موردی از کاربرد راهکار صرفی برای بیان احتمال مشاهده نشد. تنها یک مورد (مثال ۲۴) از کاربرد ساخت تحلیلی که برای بیان احتمال استفاده شده است، مشاهده شد.

24) *o baʃar-maz gatul ol-a.* (MM 33)
s/he succeed-NEG.AOR.3SG murderer be-OPT.3SG

‘او نمی‌تواند (ممکن نیست) قاتل باشد.’

۴-۱-۴. بیان فعل «داشتن»

همانطور که در پیشینه پژوهش هم ذکر شد، زبان‌های ترکی فاقد فعلی جداگانه برای بیان «داشتن/ صاحب بودن» هستند. اساساً دو ترکیب وجودی^{۱۱} و موقعیتی^{۱۲} برای بیان فعل «داشتن» در زبان‌های ترکی وجود دارد که به همراه صفت‌های *var* (موجود) و *yox* (ناموجود) و فعل ربطی در پایان بند ساخته می‌شوند. راهکار وجودی که راهکار معمول زبان‌های ترکی است، از چپ به راست مطابق الگوی زیر ساخته می‌شود:

+ پسوند ملکی-مملوک + (پسوند حالت اضافی-مالک) *var/yox* (فعل ربطی^{۱۳}) +
حضور عناصر داخل پرانتز اختیاری است. مثال‌های ۲۵ و ۲۶ نمونه‌هایی از این ساخت نحوی است.

25) *bu guz-ıñ bir dajıu-su var.* (MM 37)
this girl-GEN one uncle-POSS.3SG existent

‘این دختر یک دایی دارد.’

26) *hær adam-ıñ bir honær-ı var.* (YO 53)
every human being-GEN one art-POSS.3SG existent

‘هر انسان هنری دارد.’

ساخت دوم در زبان‌های ترکی که راهکار موقعیتی نامیده می‌شود، مطابق الگوی زیر سامان می‌یابد:

(فعل ربطی^{۱۴}) + *var/yox* + مملوک + پسوند حالت موقعیتی-مالک

مثال‌های ۲۷ و ۲۸ نمونه‌هایی از راهکار موقعیتی است.

27) *saruxan-da da jeddi guz var-ı du.* (AU 62)
Sarukhan-LOC also seven daughter existent-COP-PST.3SG

‘ساروخان هم هفت دختر داشت.’

28) *biz-dæ bir fært var-dur.* (TM 61)
we-LOC one condition existent-COP.3SG

‘ما یک شرط داریم.’

حال به تغییری که پژوهشگران پیشین هم به آن اشاره کرده‌اند، می‌پردازیم. در نتیجه این تغییر، اگرچه مالک در همان وضعیت بومی خود (دارای پسوند حالت اضافی) باقی می‌ماند، اما

پسوندهای ملکی اسم مملوک از آن جدا شده و به صفت‌های var/yox (موجود/ناموجود) اضافه می‌شوند تا به نوعی نقش شناسه‌های شخص/شمار در فعل فارسی «داشتن» را ایفا کنند (مثال ۲۹ و ۳۰).

29) *bu-nun ci if joχ-u.* (TM 26)
this-GEN EMPH work nonexistent-POSS.3SG

‘این که کار ندارد.’

30) *bu dovar-lar-ın mæn-im tæcin bir jøztfy*
this sheep/goat-PL-GEN I-GEN like one watchman
var-u-duur. (YO 15)
existent-POSS.3SG-COP.3SG

‘این بزها/گوسفندان نگهبانی مثل من دارند.’

با بررسی ما از پیکره موجود از ترکی قشقایی مشخص شد که علاوه بر ساخت پیش‌گفته، ساخت جدیدی نیز در ترکی قشقایی توسعه یافته است که در واقع مرحله‌ای پیشرفته‌تر در همگرایی با الگوی زبان فارسی را نشان می‌دهد. در این ساخت جدید مالک دیگر پسوند حالت اضافی هم نمی‌گیرد؛ یعنی با ساختی مشابه‌تر به الگوی زبان فارسی ظاهر می‌شود (مثال ۳۱ و ۳۲). در تحقیقات گذشته به این ساخت توسعه‌یافته‌تر، اشاره‌ای نشده است.

31) *mæn nijjæt var-um bu jol-u jed-æ-m.*
(MM 35)
I intention existent-POSS.1SG this road-ACC go-OPT-1SG

‘من قصد دارم این راه را بروم.’

32) *tanuur bir ædžib ehsas var-u-j-duu.* (AQ 43)
Tannir one strange feeling existent-POSS.3SG-COP-PST.3SG

‘تانییر احساس عجیبی داشت.’

۴-۱-۵. کپی ساخت اضافه فارسی

با بررسی ما از پیکره در دسترس از ترکی قشقایی مشخص شد که ساخت اضافه فارسی به این زبان نیز وارد شده است. در برخی از نمونه‌ها هردو واژه قرضی هستند (ترکیبات ۳۳ و ۳۴) و در برخی از ترکیبات یکی از واژه‌ها ترکی و دیگری قرضی است (ترکیبات ۳۵ و ۳۶). در بررسی ما از پیکره موجود ۳۲ مورد از ساخت اضافه فارسی، شناسایی شد.

۳۳) بارِ دوم (QM 36)

۳۴) دستورِ تدارک (MM 19)

35) *d̄zenab-e aslan* (TM 33)
excellency-EZ lion

‘جناب شیر’

36) *ezn-e jed-mæj* (MM 28)
permission-EZ go-VN

‘اذن رفتن’

۴-۱-۶. کبی نکره فارسی و معرفه کردی

بنا بر ادعای یوهانسون (1998) اگرچه زبان‌های ترکی فاقد پسوندی برای نکره‌سازی (مانند «-i» نکره در فارسی) هستند، اما از حرف تعریف نکره *bir* (عدد یک) که قبل از اسم ظاهر می‌شود، به این منظور استفاده می‌کنند. با این حال همانطور که در پیشینه پژوهش اشاره شد، در برخی گونه‌های ترکی، نکره فارسی نیز کاربرد پیدا کرده است. با بررسی بیکره موجود از ترکی قشقای، ۳۹ مورد از کاربرد حرف تعریف نکره فارسی (ی نکره) مشاهده شد. در برخی ترکیب‌ها حرف تعریف نکره فارسی به تنهایی به اسم قبل از خود پیوسته بود (ترکیبات ۳۷ و ۳۸). اما در بیشتر موارد، با پیوستن نکره فارسی به ترکیب نکره ترکی (اسم + *bir*) نوعی کدگذاری دوگانه ایجاد شده بود (ترکیبات ۳۹ و ۴۰).

۳۷) خبری (TM 44)

۳۸) قدری (MM 27)

39) *bir jyn-i* (AU 27)
one day-INDEF

‘یک روزی’

40) *bir jol-i* (MM 27)
one road-INDEF

‘یک راهی’

یوهانسون (2002, p. 31) مدعی است که اساساً در هیچ‌یک از زبان‌های ترکی حرف تعریفی برای معرفه‌سازی توسعه نیافته است. در برخی از گونه‌های ترکی ایران معرفه‌ساز

کردی Aka¹⁰- کاربرد دارد. در بررسی ما از پیکره ترکی قشقایی، کاربرد این حرف تعریف با فراوانی نسبتاً کم و در ده مورد مشاهده شد. مثال:

41) *ufav-a:ci* (DS 86)

child-DEF

‘بچه‌هه’

42) *sifan-a:ci* (QM 48)

mouse-DEF

‘موشه’

۷-۱-۴. حذف پسوند حالت اضافی در ترکیب‌های اضافی-ملکی

حذف پسوند حالت اضافی در ترکیب اضافی - ملکی تغییری است که در پیشینه تحقیق به آن اشاره شد. در بررسی ما از پیکره مشخص شد که این تغییر در ترکی قشقایی نیز به وجود آمده و به شکل گسترده‌ای کاربرد یافته است. در ۸۴ مورد یعنی معادل ۵۴ درصد ترکیبات، اسم مالک بدون پسوند حالت اضافی ظاهر شده بود. در مثال‌های ۴۳ و ۴۴ ترکیبات ملکی و اضافی با الگوی بومی (دارای پسوند حالت اضافی) و مثال‌های ۴۵ و ۴۶ با الگوی تغییر یافته (بدون پسوند حالت اضافی) ساخته شده‌اند.

43) *pælvær-ij ufav-u* (AQ 53)

Palvar-GEN child-POSS.3SG

‘بچه پلور’

44) *mehr-ij jøz-lær-1* (MM 14)

Mehr-GEN eye-PL-POSS.3SG

‘چشمان مهر’

45) *tærlan dazza-m d̄zæd̄zim-1* (AU 30)

Tarlan aunt-POSS.1SG jizim rug-POSS.3SG

‘ججیم خاله‌ام ترلان’

46) *fappur ufav-lar-u* (AQ 25)

shapur child-PL-POSS.3SG

‘بچه‌های شاپور’

۸-۱-۴. تغییر پس‌اضافه تحت حاکمیت فعل

با بررسی ما از پیکره ترکی قشقایی تغییراتی در این خصوص در برخی افعال شناسایی شد که به‌نظر می‌رسد با کپی ویژگی‌های ترکیبی افعال معادل فارسی ایجاد شده‌اند. از جمله افعالی که دچار تغییراتی در حالت‌دهی به مفعول‌هایشان شده‌اند، می‌توان به *baflamaq* (شروع کردن)، *sorufmaq* (پرسیدن)، *inanmaq* (باور کردن/داشتن) و *asmaq* (آویختن) اشاره کرد. این افعال که در ترکی استانبولی بر مفعولی در حالت به‌ای/برای حاکمیت دارند، در پیکره مورد بررسی در ترکی قشقایی با مفعول مستقیم (رایبی) و ازی ظاهر شده‌اند. در مورد افعال «پرسیدن» و «باور کردن» به‌نظر می‌رسد که این تغییر کامل شده است، زیرا در هیچ‌یک از موارد مشاهده‌شده در پیکره، افعال مذکور مفعولی که پس‌اضافه حالت به‌ای گرفته باشد، نداشتند. مفعول فعل *sorufmaq* (پرسیدن) در همه ۲۵ مورد یافت‌شده، پس‌اضافه حالت ازی گرفته بود (مثال ۴۷). فعل *inanmaq* (باور کردن/داشتن) هم در همه شش مورد مشاهده شده مفعول مستقیم (رایبی) داشت (مثال ۴۸). البته با توجه به فراوانی نسبتاً کم این فعل در پیکره، باید در مورد آن قضاوت محتاطانه‌تری کرد. در رابطه با فعل «شروع کردن» هنوز در برخی موارد حالت‌دهی به‌ای/برای باقی مانده و تغییری نکرده است (مثال ۴۹). به‌طور کلی ۲۸ مورد تغییر یافته (مثال ۵۰) در کل پیکره برای فعل «شروع کردن» شناسایی شد که معادل ۸۸ درصد از کل موارد است. «آویختن» نیز که در زبان ترکی به مفعولش حالت به‌ای/برای می‌دهد (مثال ۵۱)، در برخی موارد در پیکره به مفعولش حالت ازی بخشیده است (مثال ۵۲). با بررسی و شمارش هردو مورد در پیکره، سه مورد از حالت‌دهی به‌ای و چهار مورد از حالت‌دهی ازی برای این فعل مشاهده شد.

47) *gardaɟ-um mæn-dæn soruf-du ...* (AU 84)
brother-POSS.1SG I-ABL ask-PST.3SG

‘برادرم از من پرسید: ...’

48) *sæn də dəli sɔz-y-ny inan-ır-aŋ?* (YO 31)
you also insane word-POSS.3SG.ACC believe-PRS-2SG

‘تو هم حرف دیوانه را باور می‌کنی؟’

49) *garɟa jənə də avla-maɟ-a bafla-du.* (AQ 21)
crow again also cry-VN-DAT begin-PST.3SG

کلاغ دوباره شروع به گریه کرد.

50) *jaralu cifi vajla-maḡ-u baḡla-du.* (YO 15)
wounded man whine-VN-ACC begin-PST.3SG

مرد زخمی نالیدن را شروع کرد. (... شروع به نالیدن کرد.)

51) *bir tærʃic bojunbaḡu miḡæk-dæn də*
one fresh necklace clove-ABL also
bojn-u-na as-du-m. (AU 93)
neck-POSS.3SG-DAT hang-PST-1SG

یک گردنبند تازه (ساخته شده) از میخک هم به گردنش آویختم.

52) *pælvær bir tilif jejinmæ-si-ndæn irt-di as-du*
Palvar one piece clothes-POSS.3SG.ABL tear-PST.3SG hang-
PST.3SG

bir butta-dan. (AQ 42)
one bush-ABL

پُلور تکه‌ای از لباسش را پاره کرد و از بوته‌ای آویخت.

۹-۱-۴. تغییر در بیان افعال وجودی و ربطی

کاربرد افعال ربطی و وجودی به جای یکدیگر در برخی از گونه‌های ترکی در ایران تغییری است که در بررسی ما از پیکره ترکی قشقایی نیز مشاهده شد. در بررسی ما از پیکره در دسترس ترکی قشقایی، میزان فراوانی کاربرد فعل ربطی به جای فعل وجودی (مثال ۵۳ و ۵۴) در کل پیکره ۳۹ مورد و میزان بسامد کاربرد فعل وجودی به جای ربطی (مثال ۵۵ و ۵۶) ۵ مورد تعیین شد. با توجه به گستردگی کاربرد پایین و فراوانی نسبتاً کم این تغییرات، می‌توان آن‌ها را در مراحل آغازین شکل‌گیری دانست.

53) *tʃadur-lar gærʃi-si-ndæ bir bøjyk bæŋ*
tent-PL front-POSS.3SG-LOC one big Mt. Atlas mastic
avādʒu-j-du. (AQ 36)
tree-POSS.3SG-COP.PST

در روبروی چادرها یک درخت بزرگ بینه (پسته کوهی) بود.

54) *tilci jør-dy ci gurav-u-nda bir bøjyc*
fox see-PST.3SG CONJ next-POSS.3SG-LOC one big
ḡærmaen-dir. (TM 29)

harvest-COP.3SG

‘روباه دید که در کنارش خرمن بزرگی هست.’

55) *mæn øz søz-ym yst-y-ndæ var-am.* (AQ)

22)

I EMPH word-POSS.1SG on-POSS.3SG-LOC existent-COP.1SG

‘من روی حرف خودم هستم.’

56) *ffox mæmnun ci biz-im fivr-imiz-dæ*
a lot thanks CONJ we-GEN thought-POSS.1PL-LOC

var-aŋ. (TM 45)

existent-COP.2SG

‘خیلی ممنون که به فکر ما هستی.’

۱-۱-۴. مقوله گواه‌نمایی

همانطور که در بخش پیشینه پژوهش اشاره شد، یوهانسون (1998) و یوهانسون و همکاران (2020) معتقدند که نقش گواه‌نمایی پسوند *-mif* در گونه‌های ترکی ایران تحت تأثیر زبان فارسی از بین رفته است و این پسوند برای بیان نمود کامل مورد استفاده قرار می‌گیرد. با بررسی ما از پیکره موجود و با مشاهده افعال متعدد دارای پسوند *-mif* که برای اول شخص مفرد به‌کار رفته‌اند، به نظر می‌رسد که چنین قضاوتی در مورد ترکی قشقایی درست باشد، زیرا در افعالی مانند *efidmifæm* (شنیده‌ام)، *jælmifæm* (آمده‌ام)، *jemifæm* (خورده‌ام)، *jørmifæm* (دیده‌ام) و ... که همگی توسط اول شخص مفرد آگاهانه در رابطه با خودش و نه نقل قول دیگران در مورد او به‌کار رفته‌اند (مثال ۵۷ و ۵۸)، قائل بودن به کاربرد گواه‌نمایی برای این پسوند ممکن نیست.

57) *jælmif-æm ci sæn-i je-jæ-m.* (TM 48)

come-PRF-1SG CONJ you-ACC eat-OPT-1SG

‘آمده‌ام که تو را بخورم.’

58) *bowa-m-a goul ver-mif-æm*

father-POSS.1SG-DAT promise give-PRF-1SG

bycyl-æsi-jæm jert. (DS 92)

return-NEC-1SG back

‘به پدرم قول داده‌ام، باید برگردم.’

در بررسی ما از پیکره چهل مورد از این نوع کاربرد برای اول شخص شناسایی شد. بررسی ما از پیکره ترکی قشقایی همچنین نشان داد که ساخت تحلیلی کپی‌شده‌ای از فارسی برای بیان گواه‌نمایی در ترکی قشقایی کاربرد دارد که با افزوده شدن *demæ ci* (نگو) (که) به آغاز یک جمله و استفاده از پسوند *-mlf* در فعل آن جمله ساخته می‌شود (مثال ۵۹ و ۶۰).

59) *de-mæ ci dʒan-ʉ*
say-IMP.NEG.2SG CONJ vitality-POSS.3SG

jɔbæj-i-ndæ-jmif. (AQ 46)
navel-POSS.3SG-LOC-EV.COP.3SG

‘نگو جانم در ناهش بوده.’

60) *de-mæ ci affiʉ buyædʒæ bulut bæj-æ*
say-IMP.NEG.2SG CONJ ashik tonight Bulut mister-DAT

gonæ-umuʉf. (YO 33)
guest-EV.COP.3SG

‘نگو عاشیق (نوازنده) امشب مهمان آقا بولوت بوده.’

۷ مورد از این نوع راهکار گواه‌نمایی در بررسی ما از پیکره شناسایی شد.

۱-۱-۴. ترکیب نوساخته «پسوند ملکی + belä»

در پیشینه پژوهش به ساخت ضمیری جدیدی که بولوت (2018) معرفی کرده است، اشاره شد. به عقیده این نگارندگان، این ساخت در نتیجه کپی ویژگی‌های ترکیبی پی‌بست‌های ضمیری (ضمایر پیوسته) فارسی در ستاک ترکی «پسوند ملکی + belä» ایجاد شده است. پی‌بست‌های ضمیری (ضمایر پیوسته) در فارسی علاوه بر این‌که می‌توانند در ترکیب ملکی به جای ضمیرهای شخصی منفصل قرار بگیرند (مانند کتابم، خانه‌ات)، می‌توانند در نقش مفعول رایی و به‌ای به پایان فعل نیز متصل شوند (مانند خریدمش، گفتمت). این ضمایر پی‌بستی همچنین می‌توانند در فارسی (گونه گفتاری) با پیوستن به حروف اضافه «با»، «به»، «از» و «برای» گروه‌های حرف‌اضافه‌ای نیز بسازند. مانند *باهام* (با من)، *به‌هت* (به تو)، *ازتون* (از شما)، *براش* (برای او). بر خلاف این حروف اضافه فارسی که همگی پیش‌اضافه‌اند و می‌توانند میزبان

پی‌بست‌های ضمیری قرار گیرند، برای پس‌اضافه‌ها در ترکی که در پایان واژه (و ترکیب ملکی) ظاهر می‌شوند، چنین امکانی وجود ندارد. به‌نظر می‌رسد در ابتدا پی‌بست *belä(n)*- (به معنی با/ به‌همراه، هم/حتی) که صورت قدیمی پسوند حالت وسیله‌ای/ همراهی (*InAn*-) است، نقش میزبان را برای پسوندهای مالکیت ایفا کرده است تا ترکیب جدید، خود میزبان پس‌اضافه‌های حالت باشد؛^{۶۱} یعنی ویژگی‌های ترکیبی پی‌بست‌های ضمیری (ملکی) فارسی در ترکیب نوساخته «پسوند ملکی *belä+*» کپی می‌شود تا این ترکیب بتواند نقش میزبان را برای پس‌اضافه‌های ترکی بر عهده بگیرد.

با بررسی ما از پیکره ترکی قشقایی بسامد کاربرد این ترکیب نحوی (مثال‌های ۶۱ تا ۶۳) در کل پیکره ۲۳۹ مورد بود که فراوانی بسیار زیادی محسوب می‌شود. فراوانی کاربرد ضماین شخصی منفصل در حالت غیرفاعلی (مثال‌های ۶۴ تا ۶۶) که ترکیب «پسوند ملکی *belä+*» می‌توانست جای آن را بگیرد، در پیکره مورد بررسی ۳۶۸ مورد بود. لذا می‌توان نتیجه گرفت که همانطور که امروزه پی‌بست‌های ضمیری در فارسی گفتاری جای ضمیرهای متصل را در این نوع گروه حرف‌اضافه‌ای گرفته است، پسوندهای ملکی (پسوند ملکی *belä+*) در ترکی قشقایی نیز در ۳۹ درصد موارد جایگزین ضماین شخصی منفصل شده‌اند.

61) *maral belä-m-æ de-di...* (AU 28)

Maral BELÆ-POSS.1SG-DAT tell-PST.3SG

‘مارال به من (به‌هم) گفت: ...’

62) *ɟæl-ær-æm uɣaru væ belä-ŋ-i je-jær-æm.*

(TM 17)

come-FUT-1SG up and BELÆ-POSS.2SG-ACC eat-FUT-1SG

‘بالا می‌آیم و تو را می‌خورم. (میام بالا می‌خورم)’

63) *belä-læri üfyn nahar apar-du.* (AQ 42)

BELÆ-POSS.3PL for lunch take-PST.3SG

‘برای آن‌ها (براشون) نهار بُرد.’

64) *mæn sæn-æ de-di-m.* (DS 97)

I you-DAT tell-PST-1SG

‘من به تو گفتم.’

65) *mehr on-u al-ar.* (MM 14)

Mehr it-ACC buy-AOR.3SG

‘مهر آن را می‌خرد.’

66) *mæn varuu-suu-nıj ad-uu-nuu sæn-dæn*

I all-POSS.3SG-GEN name-POSS.3SG.ACC you-ABL

soruf-ar-am. (TM 26)

ask-FUT-1SG

‘من اسم همه‌شان را از تو می‌پرسم.’

۱۲-۱۴. حذف پی‌بست پرسشی‌ساز *-mI*

لازم به یادآوری است که در تحقیقات سوپر (1987)، یوهانسون (1998) و بولوت (2018) به حذف پی‌بست پرسشی‌ساز *-mI* و جایگزینی آن با نواخت خیزان جمله در گونه‌های ترکی ایران اشاره شده است. ما نیز در پیکره مورد بررسی از ترکی قشقایی نمونه‌ای از کاربرد این پی‌بست مشاهده نکردیم و بنابراین به‌نظر می‌رسد که این تغییر کامل شده و این پی‌بست در ترکی قشقایی از میان رفته است.

۱۳-۱۴. ترتیب صفت و حرف تعریف نکره (*bir*)

در پیشینه پژوهش در تحقیق یوهانسون (1998) به این تغییر اشاره کردیم. با بررسی ما از پیکره مشخص شد که این تغییر در ترکی قشقایی نیز به‌وجود آمده است (ترکیبات ۶۷ و ۶۸). نکته قابل توجه در این خصوص این است که هیچ نمونه‌ای از این ترکیب نحوی با الگوی بومی در پیکره مشاهده نشد و در همه موارد شکل تغییر یافته بود که خودنمایی می‌کرد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که این تغییر زبانی نیز در ترکی قشقایی کامل شده است.

67) *bir bəjɣɣ daf* (AQ 19)

one big stone

‘یک سنگ بزرگ’

68) *bir arruʁ at* (QM 7)

one thin horse

‘یک اسب لاغر’

۵. نتیجه

در این بخش سعی می‌کنیم تا با استفاده از نتایجی که در بخش قبل، از تجزیه و تحلیل داده‌های زبانی و بررسی‌های آماری به دست آوردیم، به سؤالات پژوهش پاسخ دهیم و محکی بر فرضیه‌های اولیه بزنیم.

در سؤال اول پژوهش موارد تغییرات نحوی‌ای که در ترکی قشقای تحت تأثیر تماس با زبان فارسی پدید آمده‌اند، مورد سؤال بود. در فرضیه‌ای که در این تحقیق به‌عنوان پاسخ این سؤال در نظر داشتیم، چند تغییر عمده نحوی مطرح بودند: تغییر ساخت نحوی در بیان فعل «داشتن»؛ تغییر در بیان افعال ربطی و وجودی (استفاده به جای یکدیگر)؛ و حذف پسوند حالت اضافی در اسم مالک در ترکیب اضافی - ملکی از جمله تغییرات نحوی‌ای بودند که در این فرضیه ذکر شدند. این فرضیه را می‌توان براساس نتایجی که از بررسی کامل پیکره به دست آمده است، تعدیل کرد و فهرست کامل‌تری از تغییرات نحوی تهیه کرد و ارائه داد. تغییر در ترتیب اجزای جمله در جملات دارای مفعول به‌ای/برای؛ تغییر در راهکارهای سببی‌سازی با افزایش کاربرد برخی راهکارهای تحلیلی (استفاده از فعل «گذاشتن» و «دادن»؛ تغییر در راهکارهای بیان مقوله و جهت (استفاده از راهکارهای کپی‌شده تحلیلی)؛ راهیابی ساخت اضافه فارسی، نکره فارسی و معرفه کردی به ترکی قشقای؛ تغییر پس‌اضافه تحت حاکمیت برخی افعال؛ ایجاد راهکاری تحلیلی و جدید برای بیان گواه‌نمایی؛ تغییر در ساخت ضمیری با پیدایش ترکیب «پسوند ملکی + *belä*»؛ حذف پی‌بست پرسشی‌ساز *mi*- و تغییر در ترتیب صفت و حرف تعریف نکره (*bir*) پیش از اسم از جمله تغییرات نحوی دیگری هستند که باید به فهرست مذکور افزوده شوند.

در سؤال دوم پژوهش میزان پیشرفت این تغییرات نحوی مطرح بود. همانطور که در فرضیه دوم ذکر شد، پیشرفت این تغییرات نحوی با بسامد وقوع آن‌ها در پیکره نسبت مستقیم دارد. در فرضیه دوم تغییراتی مانند تغییر در ساخت نحوی در بیان فعل «داشتن» و حذف پسوند حالت اضافی در ترکیب اضافی - ملکی از زمره تغییراتی عنوان شدند که در مرحله تنوع و گسترش قرار دارند و ساخت‌های بومی و تغییر یافته در کنار هم و به جای یکدیگر به کار می‌روند. براساس نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها، این فرضیه نیز تأیید می‌شود.

البته باید برخی از تغییرات نحوی دیگر را نیز که در نتیجه این بررسی‌ها شناسایی شدند، به این گروه اضافه کرد. تغییر در راهکارهای بیان مقوله و جهت؛ تغییر پس‌اضافه تحت حاکمیت برخی افعال و تغییری که در ساخت ضمیری با افزایش کاربرد «پسوند ملکی *belä+*» به وجود آمده است، از جمله این تغییرات هستند. در فرضیه دوم از تغییر در بیان افعال ربطی و وجودی به عنوان تغییری که به تازگی شروع شده است، نام برده شد. بر اساس نتایج آماری به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها این فرضیه را نیز می‌توان تأیید کرد، زیرا با توجه به فراوانی نسبتاً کم این تغییرات، می‌توان آن‌ها را در مراحل آغازین شکل‌گیری دانست. از جمله تغییرات دیگری که فراوانی نسبتاً کمی در پیکره داشتند و بنابراین می‌توان آن‌ها در گروه تغییرات تازه شکل‌گرفته جای داد، راهیابی ساخت اضافه فارسی، نکره فارسی و معرفه کردی به ترکی قشقای است. در دسته تغییراتی که کامل شده‌اند هم می‌توان از حذف پی‌بست پرسشی‌ساز *mi-* و تغییر در ترتیب صفت و حرف تعریف نکره (*bir*) پیش از اسم نام برد، زیرا همانطور که قبلاً هم اشاره کردیم، در بررسی پیکره هیچ نمونه‌ای از ساخت بومی در این دو مورد مشاهده نشد.

۶. اختصارات دستوری به کاررفته در مثال‌ها

ABL	ablative case	LOC	locative case
ACC	accusative case	NEC	necessitative
AOR	Aorist	NEG	negation
CAUS	Causative	OPT	optative
CONJ	conjunction	PART	participle
COP	Copula	PL	plural
DAT	dative case	POSS	possessive
DEF	Definite	POT	potentiality
EMPH	Emphatic	PRF	perfective
EV	evidential	PRS	present
EV.COP	evidential copula	PST	past
EZ	ezafe relator	SG	singular
FUT	Future	VN	verbal noun
GEN	genitive case	1	first person
IMP	imperative	2	second person
INDEF	indefinite	3	third person
INST	instrumental		

۷. پی‌نوشت‌ها

1. code-copying model
2. Lars Johanson
۳. حروف داخل گروه نام اختصاری کتاب است.
4. John D. Soper
5. Éva Ágnes Csató
6. Christiane Bulut
7. Dative
8. Parisa Erfani
9. Filiz Kırıl
10. Sonel Bosnalı
11. Abdollah Nazari
12. Judy Routamaa
13. Fatma Özkan
14. Bağdagül Musa
15. Vügar Sultanzade
16. Birsal Karakoç
۱۷. فعل وجودی در ترکی قشقای از ترکیب صفت‌های var و yox (موجود و ناموجود) با فعل ربطی ساخته می‌شود.
18. evidentiality
۱۹. در پسوندها اگر واکه‌ای با حرف بزرگ نمایش داده شود، بدین معنی است که آن واکه مطابق با قانون هماهنگی واکه‌ها می‌تواند به صورت پیشین یا پسین و یا گرد و غیرگرد ظاهر شود. نمایش با حروف بزرگ برای یک همخوان نیز هماهنگی واگذاری و غیرواگذاری با همخوان قبلی را نشان می‌دهد.
20. defective pronominal paradigm
21. accusative
22. ablative
23. instrumental
24. ethnologue
25. Sohrab Dolatkhah
26. Persification
27. Bernard Comrie
28. left-branching syntactic structure
29. head-final
30. head-initial
31. typological convergence
32. Iranicization
33. diffusion

34. transfer
35. interference
36. replication
37. borrowing
38. donor language
39. recipient language
40. copying
41. socially dominant
42. socially dominated
43. code
44. dialect
45. sociolect
46. idiolect
47. register
48. basic code
49. units
50. structures
51. model code
52. global
53. selective
54. material
55. combinational
56. semantic
57. frequential
58. mixed

۵۹. این مقاله در نشریه علم زبان منتشر خواهد شد.

۶۰. این پسوند متشکل از پسوند قید فعلی ساز A- و فعل bil- (به معنای دانستن) است.

61. existential
62. locational

۶۳. حضور فعل ربطی (Dir-) تنها در زمان حال اختیاری است.

۶۴. حضور فعل ربطی (Dir-) تنها در زمان حال اختیاری است.

۶۵. در ترکی قشقایی این پسوند به شکل -ci:ci- و در گونه‌های لری و فارسی محلی رایج در استان فارس این پسوند به شکل‌های -æku: -ku: و -u: تلفظ می‌شود.

۶۶. به نظر می‌رسد واژه belänä (به معنای باهم، به‌همراه یکدیگر) در ترکی قشقایی نیز بدین طریق ساخته شده باشد.

۸. منابع

- حیدری، ع. (۱۳۹۸). تماس زبان‌های فارسی و ترکی آذربایجانی و تأثیر آن بر ساخت جملات مرکب ترکی آذربایجانی. *ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین*، ۹(۳): ۵۳-۷۰.
- دبیرمقدم، م. (۱۳۹۲). *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی*. دو جلد. (چ. ۲، ۱۳۹۳). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- مدرسی، ی. (۱۳۹۰). *درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان (ویراست ۲)*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- هاشمی زرج‌آباد، ح. (۱۳۸۷). *فعل مرکب در ترکی آذری*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

References

- Bosnali, S. (2010). An examination of the change and possible extinction of the Khalaj language in terms of intentional moods. *Bilig*, 53, 67–88. [In Turkish]
- Bulut, C. (2016). Convergence and Variation in the Turkic Varieties of Iran: Examples from Qashqâ'î. In É. Á. Csató, L. Johanson, A. Róna-Tas, & B. Utas (Eds.), *Turks and Iranians: Interactions in Language and History. The Gunnar Jarring Memorial Program at the Swedish Collegium for Advanced Study (235–282)*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Bulut, C. (2018). The Turkic Varieties of Iran. In G. Haig & G. Khan (Eds.), *The Languages and Linguistics of Western Asia* (398–444). Berlin/Boston: Walter de Gruyter.
- Comrie, B. (1997). Turkic Languages and Linguistic Typology. *Turkic Languages*, 1, 14–24.
- Csató, É. Á. (2005). On Copying in Kashkay. In É. Á. Csató, B. Isaksson, & C. Jahani (Eds.), *Linguistic Convergence and Areal Diffusion: Case Studies from Iranian, Semitic and Turkic* (271–284). RoutledgeCurzon.
- Csató, É. Á., & Dolatkah, S. (2014). Vocalism in Two Kashkay Varieties of the

- Amaleh Tribe. In H. Stein (Ed.), *Turkic Language in Iran - Past and Present (Turcologica 100)* (101–119). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Dabir-Moghaddam, M. (2013). *Typology of Iranian Languages*, vol .2. Tehran: SAMT. [In Persian].
 - Erfani, P. (2012). *Azeri Morphosyntax: The Influence of Persian on a Turkic Language*. M.A Thesis, Simon Fraser University.
 - Hashemi Zarajabad, H. (2009). *Compound Verbs in Azeri Turkish*. M.A Thesis, Institute for Humanities and Cultural Studies. [In Persian]
 - Heydari, A. (2019). Contact between Persian and Turkish Azeri Languages and its Impact on the Composition of Azeri Compound Sentences. *Journal of Iranian Regional Languages and Literature*, 9(3), 53-70. [In Persian].
 - Johanson, L. (1998). Code-copying in Irano-Turkic. *Language Sciences*, 20(3), 325–337.
 - Johanson, L. (2002). *Structural factors in Turkic language contacts*. Richmond: Curzon.
 - Johanson, L. (2008). Remodeling Grammar: Copying, Conventionalization and Grammaticalization. In P. Siemund & N. Kintana (Eds.), *Language Contact and Contact Languages* (61–79). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
 - Johanson, L., Csató, É. Á., & Karakoç, B. (2020). Turkic Language Contacts. In R. Hickey (Ed.), *The Handbook of Language Contact* (2nd ed., 551–570). Wiley.
 - Karakoç, B. (2009). Notes on subject markers and copular forms in Turkish and in some Turkic varieties of Iran: A comparative study. *Turkic Languages*, 13, 208–224.
 - Kırıl, F. (2005). Modal Constructions in Turkic of Iran. In É. Á. Csató, B. Isaksson, & C. Jahani (Eds.), *Linguistic Convergence and Areal Diffusion: Case Studies from Iranian, Semitic and Turkic* (285–294). Routledge Curzon.
 - Modarresi, Y. (2011). *Introduction to Sociolinguistics* (2nd ed.). Tehran: Institute

for Humanities and Cultural Studies. [In Persian].

- Nazari, A., & Routamaa, J. (2012). The Iranian Turkmen language from a contact linguistics perspective. *Turkic Languages*, 16, 215–238.
- Özkan, F., & Musa, B. (2004). Influence of foreign languages on syntax of Turkish. *Bilig*, 30, 95–139. [In Turkish].
- Soper, J. d. (1987). *Loan syntax in Turkic and Iranian: The verb systems of Tajik, Uzbek and Qashqay*. Doctoral dissertation. University of California, Los Angeles.
- Sultanzade, V. (2016). Differences in verb government between Turkish and Azerbaijanian. In É. Á. Csató, B. Karakoç, & A. Menz (Eds.), *The Uppsala Meeting: Proceedings of the 13th International Turkish Linguistics Conference* (230–235). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- <https://www.ethnologue.com/language/qxq>

شعبه‌شناسی و مطالعات فرهنگی
 پژوهشگاه علوم انسانی
 رتال جامع علوم انسانی